

Abstrakt

Předložená práce se zabývá širokou problematikou osob s duševní poruchou a jejich postavením v trestním právu, a to nejen z pohledu právního, ale i psychiatrického. Pojednává o otázce nepřičetnosti s důrazem na její kritérium biologické. Je důsledně rozebírána právní úprava v České republice, avšak i s přihlédnutím k úpravě světové. Pojem nepřičetnost v trestních zákonech jako takový definovaný nenalezneme, nicméně díky judikatuře a teorii rozpoznáváme dvě její kritéria – biologické a juristické. Biologickým kritériem rozumíme právě existenci některé z duševních poruch. Pro jejich přesné vymezení používá široká odborná veřejnost Mezinárodní klasifikaci nemocí MKN – 10. revizi. Tato představuje zásadní vodítko pro diagnostiku osobnosti dle skupin duševních poruch. Zde v klasifikaci F0 až F99 nalezneme poruchy chování, poruchy osobnosti, poruchy nálady a další. Z trestněprávního hlediska jsou pro trestní právo některé významnější než jiné, proto je v práci věnována větší pozornost těm forenzně stěžejním, zároveň s použitím praktických případů.

Pro zjištění, zda v době činu byly zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele, využívá se schopností soudních znalců. Činnost znalců – psychiatrů či sexuologů, spočívá v činnosti výukové, výzkumné, preventivně léčebné a v poslední řadě, avšak pro trestní právo nejrelevantnější – soudněznalecké. Poslední zmíněná tedy zkoumá a posuzuje atributy důležité pro určení odpovědnosti pachatele, posuzuje též společenskou škodlivost pobytu pachatele na svobodě i jeho zdravotní situaci, jakož i schopnost pochopit smysl a účel trestního práva, v závěru s určením vhodnosti sankce. Trestní právo zde kooperuje se zdravotnictvím, když právě psychiatr a sexuolog posuzuje duševní stav pachatele jakožto odborník – lékař, a soudce s tímto zhodnocením pak následně pracuje v rámci trestního řízení.

V Českém trestním právu nalezneme několik druhů ochranných opatření, jako je ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova. V této práci jsou důkladněji specifikovány pouze dva z nich. Instituty ochranného léčení a zabezpečovací detence jsou nezbytnou součástí problematiky sankcionování v trestním právu. Primárně jsou tato ukládána právě osobám, u kterých spatřujeme některou z duševních poruch, včetně parafilií, a to za splnění zákonných podmínek. Ukládání je zákonodárcem rozděleno na obligatorní a fakultativní. Podle povahy poruchy je ukládáno ochranné léčení ambulantní, či v závažnějších případech ústavní. Primárním cílem je ochrana společnosti před pachateli trestné činnosti v důsledku jejich duševní poruchy či škodlivému abúzu alkoholu, či jiných návykových a omamných látek. Výkon ochranného léčení ústavního probíhá v psychiatrických nemocnicích, nebo při uložení též trestu, v odděleních věznic, které jsou pro výkon ochranného léčení přímo

specializovány. Tato oddělení jsou samostatná a oddělená od zbývající části věznice a zpravidla bývají i úzce zaměřena na konkrétní skladbu pachatelů, jako je tomu v případě Věznice Rýnovice, kde se při věznici nachází „*Specializovaný oddíl ochranné léčby – Protitoxikomanické a protialkoholní léčby.*“

Výkon zabezpečovací detence v detenčním ústavu je nařizován osobám, které jsou v důsledku jejich duševní poruchy, či jejich kombinace pro společnost vysoce nebezpeční. Tuto míru nebezpečnosti poměřujeme i dle toho, zda u pachatele existuje pravděpodobnost spáchání další trestné činnosti v budoucnosti. V detenčních ústavech končí pachatelé závažné trestné činnosti, jako jsou ti, jež trpí poruchami osobnosti, osoby agresivní a nepřizpůsobivé, závislé na drogách a alkoholu, v jehož opojení se dopouští trestné činnosti a v neposlední řadě též parafilici. Zároveň impuls pro vznik těchto specializovaných ústavů byli nepřizpůsobiví pacienti psychiatrických léčeben, kde zde praktikovaný způsob léčby pro ně nebyl efektivní, natož pak schopen dosáhnout příznivých výsledků, a kteří nebyli ochotni či schopni kooperace. Jako u ochranného léčení, i zde soud ukládá obligatorně a fakultativně. Jestliže se tak například pachatel opětovně dopustí zločinu, a to v takovém psychickém rozpoložení, jež způsobil, že je tento považován za zmenšeně přičetného či nepřičetného, a zároveň pro něho nebude léčebných metod v ústavním ochranném léčení dostačujících, jakož i vhodných vzhledem k ochraně společnosti, může soud rozhodnout o uložení ochranného opatření v podobě zabezpečovací detence i právě s možností upuštění od potrestání. Na tomto je vidno povahy ochranných opatření, kdy je možné, aby stála samostatně, ale i zároveň vedle trestu.